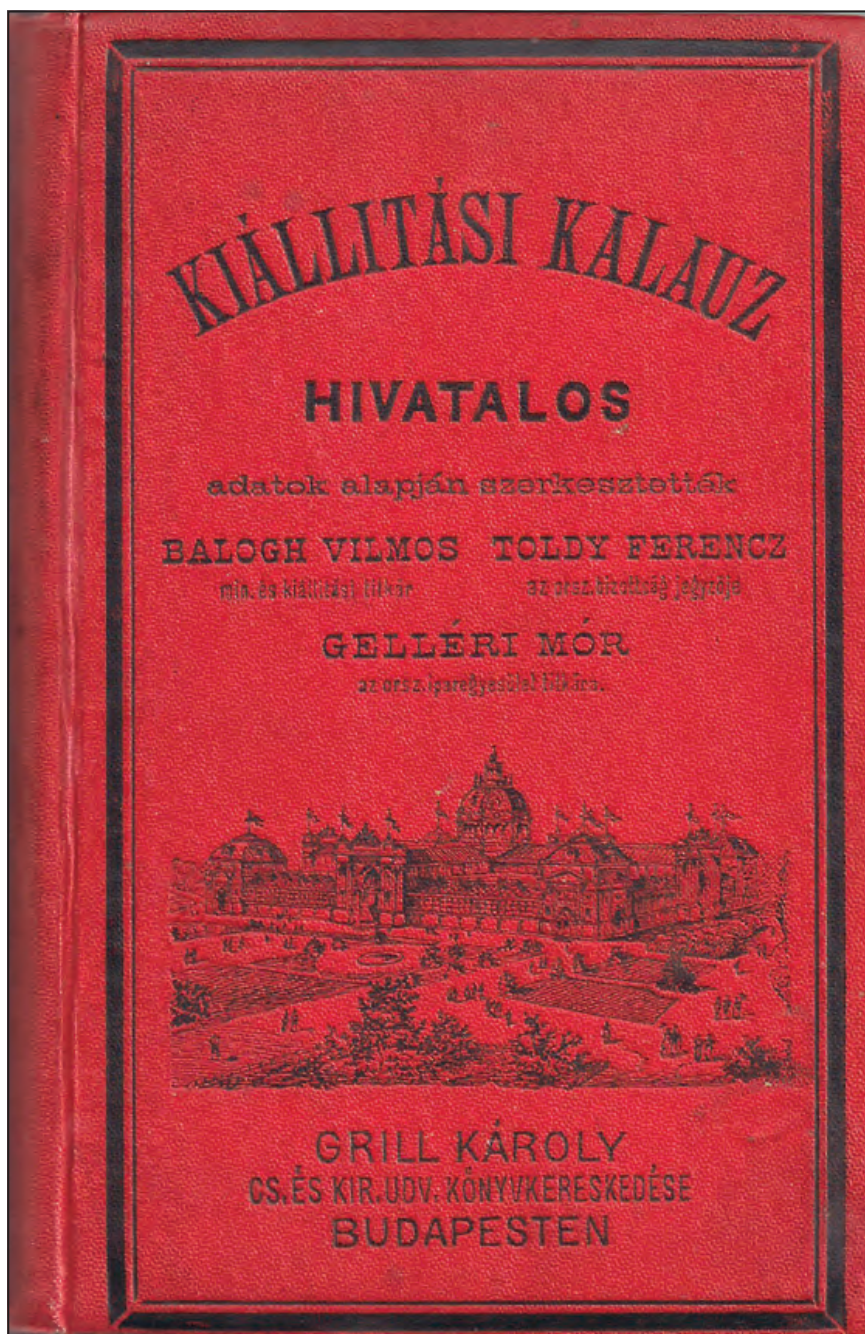

Kiállítási idegenforgalom itthon és idegenben

Szántó András

A látogatók, turisták és szakemberek szempontjából mindig jelentős szerepe volt a kiállításoknak, szakmai és művészeti seregszemléknek. Most az idegenforgalom ilyen speciális területein tallózunk egy kicsit, mert a hazai kiállítások vonzereje jelentősen növelte külföldi ismertségünket, a külföldi kiállításokon való részvételünk pedig visszahatott az irántunk való érdeklődés növekedésére, tehát Budapest idegenforgalmára.

Kiállítási Kalauz 1885

A kiállítások jelentősége a kezdetekben – éppen újdonságuk és ritkaságuk miatt – természetesen erősebb volt. Bármely főváros rendezett ilyet, a kiállító országokban is jelentős mozgósítás volt tapasztalható, a kiállítás ideje alatt nagyon sok hazai család is „kirándult” a színhelyre. Az egyik érdekesebb korai kiállítást Londonban rendezték 1862-ben. A két vastos kötetben kiadott résztvevői katalógusban szerepelnek magyarok is. Londonba ekkor szinte népvándorlásoként tódultak az érdeklődők Budapestről a különvonatokon, de az esemény után ugyanilyen érdeklődés jelentkezett az angolok részéről – a következő években (főként nyáron) megtöltötték a budapesti szállodák zömét.

Országos kiállítás, Budapest 1885.

A Városligetben rendezett első nagyszabású kiállítás a korabeli tudósítások szerint is jelentős idegenforgalmi eseménynek számított. A „Kiállítási Kalauz” című kiadvány előszavában egyértelműen leírták, hogy a könyvecske idegenvezetői célokat is szolgál.

„A kiállítás látogatóinak – legyenek azok külföldiek, belföldiek, vagy akár fővárosiak – ki akarjuk elégíteni amaz igényeit, melyeket a kiállítás előzményei és berendezése iránt való tájékozódás tekintetében táplálnak; mint jó tanácsadó, felvilágosító és útbaigazító közeg kísérvük kiállításunk látogatóit hazáról való elindulásuk percétől kezdve – a fővároson és a kiállításon keresztül egész újból való hazaérkezésükig...”

A könyvecske igazi bédekker. Részlet a fejezetekből:

I. rész: Honismertető.

II. rész: A Főváros ismertetője. Ezen belül:

- Utazás a fővárosba, részletes ismertetés a vasútvonalakról, költségekről.

- Budapesten a hordárok, bérkocsik díjtáblázatai (még a „Lóversenyre kivétel” díjszabása is benne van!);
- Elszállásolás a fővárosban (volt erre a célra felállított Lakásiroda hálózat!), szállodák jegyzéke árakkal;
- Budapest fürdői, Sörházak és vendéglők, Kávéházak, Színházak jegyzéke stb.

A következő részben Budapest nevezetességei, múzeumok, látnivalók szerepelnek, majd javaslatok a kisebb-nagyobb kirándulásokra.

A III. fejezet már a kiállításról szóló nagyon részletes ismertető az előzményektől kezdve az egyes pavilonok részletes leírásáig. A könyvecske negyedik része (a 221. oldaltól a 304. oldalig) magyar, főleg budapesti cégek hirdetéseiből áll. Tartozékként természetesen a kiállítás részletes, kihajtható térképe is mellékelve van.

Millenniumi Kiállítás, Budapest 1896.

A Millennium megünneplésére óriási előkészületekkel és a korábnál sokkal nagyobb felhajtással került sor. Egész Budapest a kiállítás lázában égett, az idegenforgalomban soha nem látott vendégáradat és vendéglátási dömping jelentkezett. A kiállítás megnyitóján május 2-án szinte a teljes uralkodói ház, a *Habsburg* család megjelent, de egyes tagjai a későbbi kiállításokra, rendezvényekre is ellátogattak. (A megnyitó plakátját *Basch Árpád* tervezte, Budapesten és Bécsben több száz darabot ragasztottak ki belőle az esemény előtti hetekben.)

A későbbi látogatottságról néhány adat: Június 24-én érkezett meg a kiállítás egymilliomodik látogatója, egy Nyárádszere-dára valósi székely asszony, *Ács Ferencné*. A jegyirodától egy női aranyórát kapott emlékül. Július 8-án a *Godard*-féle léghajó (mely a bemutatott plakáton is látható) már a 638. felszállásnál tartott. A Révai Lexikon a teljes látogatói létszámot 5800000-re teszi, melyben sajnos a hazai, budapesti és vidéki, illetve a külföldi jegyvásárlók nincsenek elkülönítve.

Az 1896-os eseményekről és a kiállításról rendkívül sok kiadvány, füzet, újságcikk és részletes leírás megjelent. Az idegenforgalmi hatásokról két jellemző momentum: a budapesti szállodák tele voltak vendégekkel, illetve a Vendéglősök és a Kávésok ipartestületei év végi jelentéseikben (az előtte-utána megszokott síránkozások helyett) igen nagy forgalomról számoltak be.

A Millenniumi Kiállítás léghajós plakátja (litográfia-képeslap, 1896)

Nemzetközi Sütő-, Cukrász- és Rokonipari Kiállítás 1907.

Jelentős idegenforgalmi, gasztronómiai esemény volt Budapesten ez a kiállítás. Az összes hazai neves cukrászmester vagy cég természetesen megjelent, de mellettük az ismert külföldi résztvevők is, például *Pischinger* Bécsi ostyagyára; *Antonin Carême* Párizsból (akinek „*Le Pâtissier royal*” c. könyve ma is alapmű a cukrászok számára); nürnbergi mézeskalácsosok; dán sütőüzemek stb.

Az eseményről a korabeli sajtó nagy terjedelemben tudósított, itt egy rövidebb hírt idézünk: „*Külsejében tetszetős, belső értékében pedig a legszeleesebb körök érdeklődésére számot tartó kiállítás nyílt meg a városligeti Iparcsarnokban. Nemzetközi sütő, cukrász- és rokonipari kiállítást rendeztek a csarnok*

óriási helyiségeiben és az azt környező elzárt területen. A kiállítás egyik fő fontossága abban rejlik, hogy a kiállítók nyersterményeink itthon való feldolgozásának igyekeznek szolgálatot tenni. További fontos hivatása a kiállításnak az, hogy a sütő és cukrász-iparosokat megismertesse ennek az iparágagnak modern haladó irányjaival. Kiterjeszkedik a kiállítás a sütőipar által fogyasztott mellékterményekre, gépek és egyéb eszközök bemutatására, a mézeskalácsos iparra, továbbá a tészta- és teásütemény gyártására. A kiállítást József főherceg – aki nejével, Augusztia főhercegnővel jelent meg – nyitotta meg.”

A mindenki számára vonzó témakör eredménye olyan mértékű hazai és külföldi látogatottság volt, hogy szállodáink és fiákereseink sem panaszkodhattak a forgalomra.

Nemzetközi sütő-, cukrász- és rokonipari kiállítás, Budapest 1907

Külföldi kiállítások

Az idegenforgalmi szakemberek a mai napig is sokszor vitatkoznak azon, hogy a külföldön tartott általános vagy szakmai kiállításokon mennyire hasznos és gazdaságos a magyar (nemzeti vagy céges) részvétel. Az újabb időkben a Hungexpo tevékenységét már nem vitták – csak sokszor kritizálták –, de korábban sokan kétkedtek. Az események alatt és után azonban az újságcikkek már rendre „diadalokról” és „látványos sikerekről” számoltak be. Most bemutatunk néhány olyan nemzetközi eseményt, amely hatással volt a hazai idegenforgalomra, a Magyarország és a magyar vállalatok iránti érdeklődés felkeltésére, erősítésére.

Magyar csárda a bécsi Péterben 1899

Bécs, Jubileum Ausstellung 1898.

Sokan elismerték a Monarchia fővárosában tartott rendezvényről, hogy sokat tanultak a budapesti Millenniumi kiállításból. Magyarország természetesen önálló pavilonnal vett részt rajta, de a főbb gazdasági ágaink és vezető cégeink is bemutatkoztak (például a Magyar Erdészeti, a Mezőgazdasági, a Borászat, a François pezsgőgyár stb.). Volt Magyar csárda és Magyar étterem is, melyek utána még hosszú évekig működtek a bécsi Práterben. A kiállítás idején a látogatóknak 1–2 napos kirándulásokat szerveztek Budapestre: hajóval vagy vonattal érkeztek hozzánk a külföldiek.

Bécs, Kochkunst Ausstellung 1898.

Az idegenforgalom részeként is jelentős gasztronómiai esemény volt ez a kiállítás, amelyet ez évben már második alkalommal rendeztek Bécsben. Korábban már voltak hasonlók Németországban (Ulm, Stuttgart stb.), amelyeken nagyon sok résztvevő szerepelt, és rengeteg látogatót vonzottak. A bécsi kiállításon a magyar szakácsok (esetenként vendéglők) sikerrel szerepeltek, és sok francia és angol látogató már szállodaszobát is foglalt az ott lévő Budapesti Látogatói Irodában a következő hónapokra vagy évre.

Bécsi Kochkunst Ausstellung (korabeli képeslap) 1898

Párizs, Világkiállítás 1900.

Párizs akkoriban még „a világ közepét” jelentette nemcsak az európai, de a tengeren túli országokban is. A Világkiállítás minden ország saját nemzeti pavilonnal vett részt, melyekben minden művészeti, szellemi és történelmi büszkeségüket felvultatták. Magyarországról ekkor ismert meg igazán a világ a Zsolnay kerámiákat

Párizsi világkiállítás – Juránovics magyar éttermének cigányzenekara (korabeli képeslap) 1900

Hunyadi Keszervíz-reklám a Párizsi Világkiállításon (korabeli képeslap) 1900

és sok egyéb dolgot, de a legnépszerűbb mégis a Magyar étterem volt. Az ennek vezetésére, működtetésére kiírt pályázatot *Juránovics Ferenc* szegedi vendéglős nyerte el, aki konyhájával rendkívüli sikert aratott a kiállítás látogatói körében (esténként a záróránál jóval tovább kellett nyitva tartania, mert a kiállító országok pavilonjainak személyzete ezt szinte kikövetelte!)

A kiállítás másik nagy magyar sikere volt a Hunyadi János keszervíz, melynek franciaországi diadala ekkor kezdődött. Az egész országban olyan ismertté vált, hogy még a 10-es években is látható volt a reklámjuk a Szajján úszó hajókon, a városi és vidéki autóbuszokon, de a legkisebb falvak házainak oldalán is.

Bécs, Jagdausstellung 1910.

A vadászat az összes európai országban a nemesek, a „felső tízezer” sportjának minősült, egy ilyen nemzetközi kiállítás tehát igen előkelő és fizetőképes közönséget vonzott. Magyarországról a látogatók között volt szinte az egész Nemzeti Kaszinó, de az uradalmak tulajdonosai és neves vadászok is megjelentek a seregszemlén. A magyar pavilon a kiállítás egyik legnépszerűbb bemutatója volt (stílusa és elnevezése is „Vadászkastély” volt), és a 10-es években ennek hatása erősen érződött a hazai vadászturizmus élénkülésében.

Torino, Világkiállítás 1911.

A legnagyobb dicsőséget talán ez a kiállítás szerezte Magyarország számára – még akkor is, ha manapság már sem az építész szakma, sem a politika nem hajlandó tudomásul venni, sőt az emberek zömének fogalma sincs arról, hogy ilyesmi volt. A modern magyar építőművészet egyik nagyszerű korai előfutára rögtön a világhírt szerezte meg számunkra. Torinóban 1911-ben olyan alkotást láthattak a látogatók, amely az egyik legemlékezetesebb épületként vult be a világkiállítások történetébe. A *Györgyi Dénes* koncepcióját megvalósító tervezők, *Tőry Emil* és *Pogány Móric* igazi „ősmagyar álmot a legmodernebb építészeti köntösben” álmodtak és valósítottak meg.

Az épület külső képeinek koncepciója a magyar címerben lévő hármasként indult ki: ezek a három legmagasabb hegyünk jelképei. A pavilon e hármasként három gondolatát idézi. Három gúla-sátor, amelyekből a legnagyobb az ünnepélyek fő csarnokát fedte, a két kisebb pedig a vízudvarok fölé borult. A külső és belső díszítésekénél és formáknál is sok-sok ősmagyar művészi emléket felhasználtak a tervezők (*Mack Lajos*, *Maróti Géza*, *Nikelszky Géza*). Rendkívül gazdag lett az épületszobrok, reliefek, freskók, díszkutat, bútorok alkalmazásában, melyek egészen az ajtókilincsekig mind az ősmagyar díszítményeket idézték.

Jagd Ausstellung, Bécs, Magyar Vadászkastély (korabeli képeslap) 1910

Torinói Világkiállítás 1911 – A magyar pavilon főbejárata (Tőry és Pogány festménye, korabeli képeslap)

Az olasz jubileumra tervezett kiállítás-sorozat római megnyitója 1911. március 28-án volt. A torinói magyar pavilon előzetes jó híre miatt *III. Viktor Emánuel* olasz király Rómában a magyar pavilonnál nyitotta meg a rendezvény-sorozatot. Később, május 1-én pedig Torinóban az egész kiállítás megnyitó ünnepségét a magyar pavilon előtt tartották, az ünnepi ceremóniára, a fogadásra, a különböző országok diplomata és miniszteriális, elnöki és uralkodói meghívottjainak megvendégelésére pedig a mi pavilonunkban került sor. Az olasz király szavai szerint ez a kiállítás legkülönlegesebb épületének szóló elismerést jelentette, a valóságban azonban hozzátartozik az is, hogy egyedül ez az épület volt készen teljes egészében (és minden részletében) a megnyitó kitűzött időpontjára.

Európa korabeli újságjai természetesen nagyon részletes beszámolókat közöltek a kiállításról, különösen a saját országuk szerepléséről. Mégis minden egyes cikkben kiemelkedő volt a magyar megjelenés méltatása, sokszor szinte túlzó szavakkal és kifejezésekkel. Biztosak lehetünk abban, hogy ez a szereplés sokáig tartó nagyszerű imázst és hírnevet szerzett Magyarországnak – és természetesen rengeteg turistát és látogatót hozott Budapestre 1914-ig, a világháború kitöréséig. ●

(Képek a szerző gyűjteményéből)